

**-tegi leku-atzizkiaren aldaeraz:
toponimiaren ekarpenak euskal fonetikari**

**En torno del cambio del sufijo de lugar *-tegi*:
contribución de la toponimia a la fonética vasca**

**De l'évolution du suffixe locatif *-tegi* : apport de la
toponymie à la phonétique basque**

**About the evolution of the locative suffix *-tegi*:
toponymy's contribution to basque phonetic**

DUGUINE, Isabelle
Euskaltzaindia

Noiz jaso: 2018-09-26
Noiz onartua: 2019-03-07

Euskera. 2018, 2, 1. 209-234. Bilbo
ISSN 0210-1564

Artikulu honetan, euskal etxe-izenen morfologian sartzen den *-tegi* atzizkiaren azterketa egiten da. Euskaltzaindiaren *Euskal Corpus Onomastikoa* (ECO) deitutako datutegian oinarrituz, Nafarroa Behereko eta Lapurdiko 23 herritan kokatuak dira 148 etxe-izenen idatzizko eta ahozko formak konparatzen dira. Toponimoen azterketa diakronikoak *-tegi* atzizkiaren aldaera fonetikoak testuinguru berezi batean erakusten du: hala nola *-te* bilakatzen da, *a* determinatzailea aitzinean duelarik eta kasu absolutiboan, *-tei* formatik pasatuz (*Serorategia* > *Serorateia* > *Seroratea*). Fenomeno biziki lokalizatu horrek 9 herri baizik ez hunkitzen baitu, pentsa daiteke *ei* diptongoaren aldaketa prozesua *e* bokal soilera naturalki egin dela, inguruko lekuetan gertatu ez den bezala.

Gako-hitzak: aldaera fonetikoak, *-tegi* leku-atzizkia, toponimia, euskalkia vs batua.

Dicho artículo trata del sufijo de lugar *-tegi* que entra en la morfología de algunos nombres de casas vascas. Partiendo de la base de datos, de la Real Academia de la Lengua Vasca / Euskaltzaindia, denominada *Corpus Onomástico Vasco / Euskal Corpus Onomastikoa*, se comparan las formas gráficas y orales de 148 nombres de casas vascas repartidas todas ellas en 23 municipios pertenecientes a las provincias de la Baja Navarra y de Labort. El análisis diacrónico de los topónimos muestra que la variación fonética del sufijo *-tegi* ocurre en un contexto particular: se vuelve *-te* cuando el determinante *a* está colocado antes y en caso absoluto, después de haber pasado por la forma *-tei* (*Serorategia* > *Serorateia* > *Seroratea* 'La casa de la monja'). Teniendo en cuenta que dicho fenómeno está muy localizado (sólo afecta a 9 localidades), cabe pensar que el proceso de transformación del diptongo *ei* ha seguido un proceso de cambio fonético natural, a diferencia de lo ocurrido en lugares circundantes.

Palabras clave: variación fonética, sufijo de lugar *-tegi*, toponimia, variedad dialectal vs vascuence estándar.

Cet article traite du suffixe locatif *-tegi* 'demeure, lieu' qui entre dans la morphologie des noms de maisons basques. En s'appuyant sur la base de données *Corpus Onomastique Basque / Euskal Corpus Onomastikoa* (ECO) de l'Académie de la langue basque, nous comparons les formes écrites et orales de 148 noms de maisons répartis sur 23 communes de Basse-Navarre et du Labourd. L'étude diachronique montre la variation du suffixe *-tegi* dans un contexte particulier, c'est-à-dire que celui-ci devient *-te* lorsque le déterminant *a* est en position finale et au cas absolu, après un passage par *-tei* (*Serorategia* > *Serorateia* > *Seroratea* 'La demeure de la religieuse'). Seules 9 localités sont touchées par ce phénomène, et une des raisons invoquées pouvant être que la diphtongue *ei* ait suivi un processus naturel de changement phonétique, contrairement aux communes environnantes.

Mots-clés : variation phonétique, suffixe locatif *-tegi*, toponymie, variété dialectale vs basque standard.

This article examines the Basque locative suffix *-tegi* 'abode, place', which took part in the morphology of Basque house names. Relying on *Euskal Corpus Onomastikoa* (ECO) database of the Royal Academy of Basque Language, we compare written and oral forms of 148 house names, spread over 23 municipalities of Lower Navarre and Labourd. The diachronic study shows the *-tegi* suffix's variation in a particular context, that is to say it becomes *-te* when it is followed by the determinant *a* in absolutive case, after a passage through *-tei* (*Serorategia* > *Serorateia* > *Seroratea* 'The house of the nun'). Only 9 towns are concerned by this phenomenon very localized and a possible explanation could be linked to the natural process of phonetic change of the diphthong *ei*, contrary to what happened on the surrounding towns.

Keywords: phonetic variation, *-tegi* locative suffix, toponymy, dialectal variety vs standard basque.

1. Sarrera

XX. mendeko korrante linguistiko ezberdinek luzaz bazterturik, badirudi toponimiako arloak interesa berriz pizten duela ikusiz zonbat argitalpen izan diren azken urte hauetan (Vaxelaire, 2009; Löfstrom & Schnabel-Le Corre, 2015). Haatik, irakur daiteke han eta hemen toponimiak, errankizunen artean, erroak eskas dituela linguistika arloan (Gouvert, 2008). Problematika horri erantzuteko, aterabide bat litzateke hizkuntzalaritzan erabiliak diren metodoak eta teoriak baliatzea (Delorme, 2009). Euskal Herriari begira, toponimiaren azterketak hizkuntzalaritzan bere garrantzia baduela kontzientzia bada. Salaberrik (2015: 268) dioen bezala:

Toponimoek eta antroponimoek ematen dizkiguten argitasunak ez dira inola ere gutiesteko modukoak. Erran bezala, gehienak morfologia (eratorpena) eta hiztegi mailakoak dira, baina deklinabidearen arloko zehaztasun zenbait ere erdiets daitezke (inesibo, adlatibo, genitibo eta leku genitiboaren ingurukoak batik bat), eta fonetika kontuak ere iker daitezke, neurri batean (palatalizazioa, adibidez).

Artikulu honetan, Iparraldeko toponimia aztertuz, bildu ditugun datuek zer-nolako ekarpena daukaten frogatuko dugu, bereziki fonetika mailan. Baina gaian sartu aitzin, lan honen emaitzak beren testuinguruan kokatu behar ditugu eta lehen lehenik, 2003-2005 urteetan, Euskaltzaindiak Ipar Euskal Herriko toponimiari buruz akuilatu duen xede bat aipatuko dugu. Proiektu horren helburua zen Frantziako *Institut de l'information géographique et forestière* (IGN)¹ deitu erakundeak argitaratzen dituen 1: 25 000 eskalako mapetan emana den euskal toponimia grafiaren aldetik egokitzea, Iparraldeko Euskal Herriko 159 herriei dagokienez². Metodologiaren aldetik, Irisarriko herrian eraman den estudio piloto baten urratsak segitu dira, Hego Euskal Herriko eta Kataluniako toponimia lanetan oinarrituz (Soulé, 2003). Hain zuzen, toponimo baten egokitze lanak eskatu du izen horri buruzko informazioa biltzea, bai iturri idatziak miatuz, bai ahozko datuak kontuan hartuz. Horretarako, Iparraldeko toponimia

¹ 2012tik goiti izen berria hartu du IGNk, ber-akronimioa atxikiz.

² Euskaltzaindiaren eta IGNren arteko hitzarmenaren zati bat agertzen da Lejeune-ren artikuluan (2008: 39).

lanetan ibiliak ziren ikerlarien lanak kontsultatu dira, hala nola Goyheneche (1966), Orpustan (1983, 1997, 2006), Iglesias (2000), baita iturri administrati-
boak (Napoleoneko katastroa eta katastroa modernoa), gehi herrika eginak
izan daitezkeen ikerketak. Ahozko iturrirei doakienez, herritar batekin lan egin
da toponimoen erabilpena jendeen eleetan neurtzeko, bereziki IGNko toponi-
moak nola ahoskatzen dituzten, nola deklinatzen diren. Metodologia bera Ipar
Euskal Herriko herri guzietan aplikatua izan zaie. Bi urteko lan horretan, abantzu
12 000 leku-izen tratatuak izan dira. Toponimo bakoitzarentzat bildu diren al-
daerak Euskaltzaindiaren *Euskal Corpus Onomastikoa* (ECO) datutegian gor-
deak izan dira. Perspektiba diakroniko bat ematen duelako, aspektu hori erabi-
li dugu artikulu honen mamiaren hazteko, bereziki -tegi leku-atzizkiaren
bilakaera fonetikoa aztertzeko.

2. Euskarazko leku-izenen morfologiaz: -tegi atzikia

Ezaguna da euskaraz hitz-elkarketa gehiago erabiltzen dela, hitz-eratorpena
baino (Mitxelena, 1989). Artikulu honetan eratorpenari interesatuko gatzai-
zio eta partikulari -tegi leku-atzizkiari. Mitxelenaren arabera (1961), atzizki
hori -egiren aldaera bat liteke, hitz berezien, izenen edo izengoitien osatzeko
erabilia dena, baita ere ofizio izenekin. Bizkitartean, Azkuerentzat (1969),
zaila da jakitea *tegi*³, aniztasunaren zentzuan hartuz, izen bat zenetz atzizki
bilakatu aitzin ala alderantziz. Izen gisa erabilia da Markinan, Bizkaian, eta
ugaritasunaren erranahiarekin (*maastegi* 'ainitz mahats', *umetegi* 'ainitz haur'),
edo leku zerratu baten zentzuan. Azkuek (1969) dio lehengo *egi* izenetik da-
torrela eta atzizki toponimiko gisa atxikia izan dela *Aranegi*, *Jauregi*, *Remonde-
gi* izenetan. Orpustanek (1997) ere galdera pausatzen du, atzizkia edo izena
den. Eta honen ustez, *egi* izenetik etor daiteke, loturazko herskari bat erantsi
zaiokelarik. Gaur egun, badirudi bi estatutuak bereizten direla (*Orotariko Eus-
kal Hiztegia*, 2004), *tegi* ager daiteke lexema gisa, atzizki tipitzaile batekin erai-

³ Artikulu honetan, ondoko irizpide hau hautatu dugu: marratxoa ematen dugu morfema delarik, adibidez -tegi atzizkia (eta haren aldaerak -tei, -te), -a determinatzailea, kasu markak besteak beste. Aldiz, *tegi* izen gisa aipatzen delarik, zeinurik gabe agertuko da; halaber, diptongo (ai, ei, oi), bokal (a, i, o, e) edo kontsonanteen kasuan (g, k).

kia (*tegitto*, *tegiška*), edo deklinabide kasu batekin, hala nola ablatiboan (*tegitik*), adlatibo bukatuzkoan (*tegiraino*), datiboan (*thegiari so*). *Tegi* atzizki gisa onartua da ere, lekuaren erranahiarekin (*liburutegi*). Lehenago aipatu bezala, toponimian aurki daitezkeen atzizkietarik bat da, ahoskera modernoan *-tei* edo *-dei* bilakatzen dena (Orpustan, 1983). OEHn ere, *tei* forma laburtua agertzen da, *teia* adibidean ‘zerritegi’ zentzuan, edo sintagma batean *urdia teiam hila*, euskal erran zaharrari oihartzuna eginez⁴.

Euskal fonetika historikoaren ikuspuntutik, gogoaraztekoa da kontsonante baten galtzea bi bokalen artean usu gertatzen dela, diptongo baten sorrera ondorioztatuz. Adibidez, Oñederrak (2004: 66) dio: «Hori gertatzen da euskaraz, esaterako, egin hitza ahoskatzean bokal arteko /g/ ahultzea galtzeraino iritsi eta elkarren ondoan gelditzen diren bokalak silaba bakarrean ahoskatzen direnean [ejn], [ejn]». Euskalki batzuetan, *egin* ahoskatze-ko ordez, *in* forma entzun daiteke, *g* herskari ozena isilduta eta *ei* diptongoa *i* bokalera pasatuz. Gavelek (1920), bere aldetik, Nafarroa Behereko Irulegi herriaren adibidea zitatzen du, erranez ahoz *Irulei* formara pasatzen dela, herskari galtzearen ondotik. Orokorki, *-egi* atzizkia *-ei* diptongo bihurtzen da Nafarroa Behereko ahoskera arruntean. Beste kasuetan, Gavelek (1920) dio *ei* diptongoko *e* bokala hesten dela, ondoko *i* bokalaren eraginez. Nahiz gertakari hori ez den dokumentatua, Gavelen usteetan, *ii* diptongo bat izan zitekeen, garai batez hasteko, *i* bokal soil bihurtu aitzin.

Toponimiaren gaira berriz itzuliz eta bereziki *-tegi* edo *-degi* bilakaeraz etxe-izenetan, lan unibertsitario batek erakutsi du atzizki hori sistematikoki murrizten zela Izturitzeko etxe-izenetan (Duguine, 2005). Hain zuzen, *-tegi* forma osoa *-te* formara laburtzen da *-a* determinatzaileari lotua delarik (adibidez, *Serorategia* > *Seroratea*). Etxe-izenen morfologiari dagokionez, ikerketa horrek

⁴ «59 Apherila biribila, urdandegian urde hila» (Elissalde, 1936: 4), «Apirila, biribila, zeria urdandegian otzak ila» (Azkue, 1969: 151) edo oraino «Apiril biribil, urdea txerri-tokian il» formarekin (Zavala, 1985: 37). Zabalago joanez, bretoi ohituretan ere aurkitzen da horrelako erran zaharra, «Ebrél c’harw, Porc’hel marw» (Sauvé, 1876: 69-69), «Ebrél garv, Porc’hell marv» bretoi modernoan idazten dena (Le Bihan, 2018: KP). Korsikarrez ere, «Aprili Desfa purcili» atzeman daiteke ahozko usaietan. Azkenean, apirilean gerta daitekeen hotzaren ondorio latzak azpimarratzen ditu erran molde zahar horrek, mintzaira batean ala bestean izaki.

honelako sailkapena proposatzen du: 43 izen eratorri (% 38), 53 izen elkartu (% 53) eta 14 izen soil (% 13). Eratorpenaz osatuak diren izenetan, 18 etxe-izen *-tegi* atzizkiarekin osatuak dira (% 41,86). Beraz, beste atzizkiei konparatuz, etxe-izenen osatzeko *-tegi* nagusiki erabiltzen dela herri horretan adierazten du azterketa horrek. Eta bestalde, idatzizko eta ahozko iturriak kontuan hartuz, etxe-izen guziak (salbuespenik gabe) *-tea* formarekin ahoskatzen dira, *-tegia* forma estandarra erabiltzeko ordez, *-teia* forma ez delarik sekula agertzen.

Aldaera linguistiko hori ($ei > e$) beste hizkuntzetan ere gertatu da. Frantsesaren adibidea hartuz, diptongoa mantentzen da hitz batzuen grafian, nahiz frantses garaikidean bokal bakuna ahoskatzen den: *reine* [ʁɛn] ‘erregina’ (Brunot & Bruneau, 1949: 59). Azpimarra dezagun gazteleraz diptongoa atxiki dela: *reina* [rejna], latineko *regina* [regina] oinarritik heldu dena. Beraz, hemen ikusten da argiki euskaraz pasatu daitekeen aldaera fonetiko: $egi > ei > e$. Gaskoiz ere, horrelako fenomeno gerta daiteke, bereziki *-èir* atzizkia (*-eir* edo *-ey* idatzia) *-èr* formara pasatzen denean (ad. *pomèr* ‘sagarrondo’). Iparraldeko gaskoiak *-èir*, *-èira* forma begiratu du (*leitèir*, *leitèira* ‘esnegile’), *-ariu*, *-aria* latinetik abiatuz. Baiona eskualdeko gaskoian, horrelako formak atzeman ditzakegu Erdi Aroko idazki batzuetan, baina orokorki, hegoaldeko gaskoia *-èr*, *-èra* formarantz aldatu da aspaldidanik. Katalan hizkuntzak aldaketa berari jarraiki dio Erdi Arotik goiti (Viaut, 2018: KP). Egia ere bada latinezko *-act-* multzoak okzitaniarrez eta katalanez, horrelako aldaketa segitu duela: latinezko *factu* formak *fait* eman du Languedoc aldeko okzitaniarrez eta *hèt* gaskoiz, gehiago *hèt* hego-ekialdeko partean (Ravier, 1991: 87), katalanez *fet* delarik.

Euskararen kasuan, eta artikulu honen helburua delako, ikusiko dugu aldaera fonetiko hori noraino hedatzen den, Izturitzeko auzoko herrien toponimia kontuan hartuz. Ondoko lerroetan, erabili dugun metodologia aurkeztuko dugu.

3. Metodologia

2003-2005 urteetan, Frantziako IGN erakundearen eta Euskaltzaindiaren partaidetza koadroan, eraiki den Iparraldeko corpus toponimikoa era-

bili dugu, geroztik *Euskal Corpus Onomastikoa* (ECO) datutegian integratua izan dena. Izturitzeko auzo herrien toponimoen artean, *-tegi* atzizkia daukatenak begiratu ditugu. Leku-izenak, hidronimoak, oronimoak ez dira kontuan hartu. Baztertuak ere izan dira dudazko toponimoak, edo aski dokumentatuak ez zirenak *-tegi* atzizkiaren bilakaera argiki ikusteko. Azkenean, 1.300 toponimoren artean, 148 etxe-izen altxatu ditugu, 23 herritan hedatuak zirenak:

- Nafarroa Behereko 13 herri: Bastida, Izturitze, Aiherra, Armendaritze, Iholdi, Mehaine, Donamartiri, Donoztiri, Heleta, Oragarre, Irisarri, Ortzaize, Bidarra;
- Lapurdiko 10 herri: Hazparne, Lekuine, Makea, Lekorne, Luhuso, Kanbo, Haltsu, Jatsu, Mugerre, Beskoitze.

Gero, toponimoen idatzizko eta ahozko aldaerak elkartu ditugu taula bilduma batean (ikus eranskina). Taula horrek biltzen ditu, alde batetik, Napoleonen katastroa (guti gorabehera 1830-1835 urteetako iturria) eta katastro berriak (1970ean koka genezakeena) dauzkaten idatzizko toponimoak, eta bestetik, IGN mapetan agertzen diren leku-izenak. Toponimoen ahozko formei dagokienez, 2003-2004 urteetan egin diren terrenoko inkesten emaitzak dira. Lan honetarako, 28 lekukoren erantzunak bildu dira. Inkesta horietan, herria ongi ezagutzen duen lekuko bati, dazkikien etxe-izenak ematea eskatu zaio, auzoka eta nahi zuen puntutik abiatuz. Lekuko adina 50 eta 83 urte artean kokatzen zen. Gehienak gizonak ziren, lau emazte baizik ez ditugu kontatu gure laginean. % 61 laborantza mundutik etortzen zen. Honelako itxurarekin agertzen dira leku-izenen forma ezberdinak:

1. taula. Izturitzeko etxe-izen batzuen aldaerak

Herriak	Napoleoneko katastroa	Katastroa berria	IGN datu-basea	Ahozko forma
Izturitze	Arlandeguy	–	Arlandéya	Arlandea
	Bichiatéguy	–	–	Bitxiatea
	Carabindeguy	Carabindéguy	Carabindégua	Karabindea
	Castoundeya	Gastoundeya	–	Kastundea

4. Emaitzak

Datuen azterketak erakustera ematen digu *-tegi* edo *-degi* forma osoko izenak gehienik aurkitzen direla idatzizko iturrietan, Napoleoneko katas-troan partikulari. Ohartzen gara *-tegi* atzizkiak prozesu berezi bat segitzen duela, hala nola bokalar-teko *g* kontsonante herskariaren galtzearen ondo-tik, *ei* diptongoa sortzen da (adibidez *Castoundeya*, ikus 1. taula). Aldatze prozesua ez da horretan gelditzen zeren eta diptongoa *e* bokal bakar bihur-tzen baita, bereziki ahozko datuei begira. Fenomeno hori gertatzen da atziz-kia singularrean mugatua delarik eta kasu absolutiboan (-Θ): *-tegia-Θ > -teia-Θ > -tea-Θ* (*Aphextegia > Aphexteia > Aphextea*) edo *-degia-Θ > -deia-Θ > -dea-Θ* (*Arlandegia > Arlandeia > Arlandea*).

Ondoko taulan (2. taula), *-tea* edo *-teia* atzizkia duten toponimo aldaeren kopurua herrika eta horien ehunekoa emanak dira. Ohartaraz dezagun *-tegi* forma osoa ez dela sekula aurkitzen ahozko datuetan. Ondorioz, «*-tegi* kilako toponimo kopurua» izendatu zutabeetan, gure ustez *-tegi* oinarriarekin osa-tuak diren leku-izenak sartu ditugu, katastroetarik abiatuz baita horko he-rrien euskalkiaren ezagutza ukanez.

2. taula. *-te(gi)*a edo *-te(g)*iakilako toponimoen kopurua

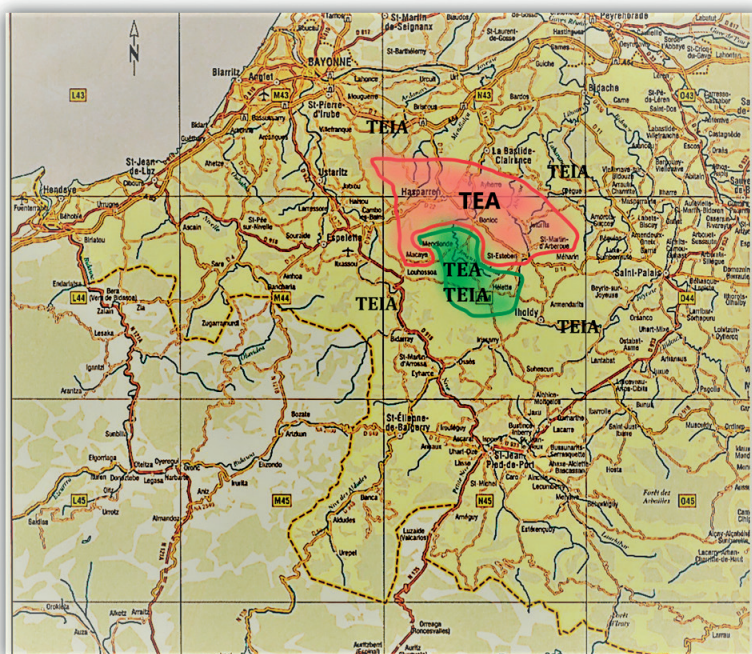
Herriak	<i>-tegi</i> kilako toponimo kopurua (forma estandarrean)	<i>-te</i> kilako ahozko datuak	<i>-te</i> kilako ahozko datuak	<i>-teia</i> kilako ahozko datuak	<i>-teia</i> kilako ahozko datuak
Izturitze	14	14	% 100	0	-
Aiherra	21	21	% 100	0	-
Hazparne	22	22	% 100	0	-
Lekuine	8	8	% 100	0	-
Donoztiri	5	5	% 100	0	-
Makea	2	2	% 100	0	-
Donamartiri	4	4	% 100	0	-
Heleta	7	6	% 85,71	1	% 14,28
Lekorne	10	1	% 10	9	% 90

Herriak	-tegiakiko toponimo kopurua (forma estandarrean)	-teakikako ahozko datuak		-teiakikako ahozko datuak	
Mehaine	6	0	-	6	% 100
Armendaritze	4	0	-	4	% 100
Iholdi	4	0	-	4	% 100
Irisarri	9	0	-	9	% 100
Ortzaize	3	0	-	3	% 100
Bidarrai	1	0	-	1	% 100
Luhuso	4	0	-	4	% 100
Kanbo	3	0	-	3	% 100
Haltsu	-	-	-	-	-
Jatsu	1	0	-	1	% 100
Mugerre	5	0	-	5	% 100
Beskoitze	12	0	-	12	% 100
Bastida	1	0	-	1	% 100
Oragarre	2	0	-	2	% 100
OROTARA	148	83		65	

Ohartzen gara *-tegi(a)* tik *-te(a)* ra aldaera 9 herritan gertatzen dela, hala nola Izturitzen, Aiherran, Hazparden, Lekuinen, Donoztirin, Heletan, Makean, Lekornen. Halere, *-tea* forma bakarraren izatea ikusten da ondoko herrietan: Izturitzen (14/14), Aiherran (21/21), Hazparden (22/22), Lekuinen (8/8), Donoztirin (5/5), Makean (2/2) eta Donamartirin (4/4). Zonbait tokitan, nagusi izanik ere, *-tea* forma aldizkatzen ahal da *-teia* formarekin, Heletan bezala non forma bat baizik ez den aurkitzen (*Lakoteia*), beste zazpi *-teakikako* formen ondoan (6/7). Aldiz, alderantzizko gauza iragaten da Lekornen, non *-teakikako* forma bakar bat (*Zanbriutea*) atzematen baita, bederatzizko izen *-teia* formarekin agertzen direlarik (1/10). Beste lekuetan *-teakikako* formarik ez da inon aurkitzen, erran nahi baita erabiltzaileek bokalarteko ioda atxikitzen dutela. Ondoko mapak fenomeno linguistiko horren hedapena erakusten du. Iparraldean muga bat argiki ikusten da, alde batetik *-teia* erabiltzen den lurraldea eta bestetik, *-tea* nagusiki baliatua den gunea (go-

riz mapan). Hegoaldera joanez, ukipen esparru bat (berdez mapan) haute-maten da, non bi formak (-teia eta -tea) elkarren ondoan bizi baitira (Lekornen eta Heletan). Espazio horretatik kanpo, erran nahi baita euskararen eremu gehienetan, -teia baizik ez da erabiltzen. Aitortu ere behar da -tegi atzizkia leku horietan gutiago erabilia dela etxe-izenetan eta horren orde, genitiboa (*Andresenea*) edo baita elementua (*Sebastienbaita*) onetsiko dela, bereziki Lapurdin⁵.

1. mapa. -tegi leku-atzizkiaren aldakien eremua

⁵ Orpustanen arabera, -tegi atzizkia biziki goizik agertzen da Erdi Aroko testuetan, eta garai hartan ainitz erabilia izan dela eredu gisa. XV. mendetik goiti aldiriz, auzo berrien eraikuntzarekin, genitiboaren erabilpena (-(r)ena) garatu da leku-izenetan. XVI. mendean, baita agertu da mendebaldeko Lapurdin, hiritzen ziren eremuetan oroz gainetik, (ikus http://www.tipirena.net/Tipirena_-_Site_officiel_de_Jean-Baptiste_ORPUSTAN/IV._Onomastique.html).

Bestalde, 2003-2005 urteetan egin ziren ahozko elkarrizketetan, toponimoak bildu ziren ez bakarrik forma mugatuan baizik eta mugagabea eta ablatiboan⁶. Azken forma hauei begiratuz, ohartzen gara, *-tea* ekoizten den eremuan, diptongoa berriz agertzen dela bi testuinguru horietan. Hazparden adibidez, *Xilbendea* sintagma mugatua, *Xilbendei* bilakatzen da mugagabea eta *Xilbendeitik* kasu ablatiboan, berdin *Malingotea* > *Malingotei*, *Malingoteitik*. Makean berriz, *Ilhaindea* etxe-izena emana da, baina *Ilhandeitik* forma ekoizten da ablatiboan. Lekuinen, *Xestretea* eta *Xestreititik* bezalako formak ere baditugu.

Laburbiltzeko, *-tegi* atzikia *-te* bilakatzen da, singularrean mugatua delarik eta kasu absolutiboan (erran nahi baita *-a* artikulua aitzinean delarik). Aldiz, ioda berriz agertzen da kontestu berezi batean, hemen *t* kontsonantearen aitzinean, ablatiboazko morfemaren lehen hizkia izanik.

5. Eztabaida

Zati honetan, katastroa zaharreko toponimoek duten berezitasuna idazkeraren aldetik aipatuko dugu lehenbizikorik. Ondotik, interesatuko gara idatzizko eta ahozko datuen konparazioak salatzen duenari, erran nahi baita *-tegi* atzizkiaren aldaketa diakronikoari. Eta bukatzeko, fenomeno horren azaltzeko zoin daitezkeen hipotesiak proposatuko ditugu.

5.1. Napoleoneko katastroan diren toponimoen grafiaz

Katastroa zaharrean diren toponimoen grafia aztertuz, ohartzen gara kasik aldi guziz mugagabea agertzen direla (*Harguindeguy*, *Joanateguy*). Iduriz, ez da beti horrela izan Erdi Aroko dokumentuek erakusten duten bezala (Orpustan, 1999). Garai hartan, leku-izenak, etxe-izenak barne, determinatzailearekin emanak ziren (*Aritzia* 1054an, *Lamiateguia* 1246an). Baina,

⁶ Lekukoari emana zaion manua hau da: 1) «Etxe horretako jabeari nola erraten diozu?»; 2) «Etxe horretatik heldu bazara, nola erranen duzu?». Demagun Etxeberria etxe-izenarentzat, igurikatuak diren erantzunak Etxeberri eta Etxeberritik dira hurrenez hurren.

toponimo horiek latinezko edo erromaniko testuetan kokatuak baitziren, bereziki Akitaniako eskualdean, gertatu izan da determinatzaile gabe izatea. Orpustanen ustez (1999), idazleek ongi bazakiten *a* artikulua funtzioa zoin zen, XVI. eta XIX. mendeetan *-a* hondarrekoaren polemika hasi aitzin. Teoria horren arabera, izen arruntek (salbu izen bereziek) *a* hartzen dute singularrean eta *ak* pluralean (Oyharçabal, 1993). Beraz, izen arruntek ez bezala, izen bereziek ez dute arau hori segitzen, eta, ondorioz, artikulurik gabe agertzen dira. Halere, Duvoisinek dioen bezala (1866: 6-7), izen bereziak mugagabean deklinatzen dira, etxe-izenek mugatuaren marka hartzen dutelarik. Hartako, diferentzia egin daiteke *Etxeberri* antroponimoaren eta *Etxeberria* etxe-izenaren artean.

Napoleoneko katastroari dagokionez, ongi liteke jakitea toponimoen bilketa zer baldintzetan egin zen, eta zergatik etxe-izen nagusiak mugagabean agertzen diren. Nola esplika ditzakegu artikulurik gabeko izenak? Bilketariak izen berezien deklinabide prozesua ezagutzen ote zuten? Edo eskainia izana zaien manua aplikatzen ote zuten? Pentsa genezake ere administrazio-ko hizkuntzak (hemen frantsesak) inpaktu handi bat ukan lezakeela toponimoen morfologiari dagokionez, denboran latina edo erromanikoarekin gertatu den bezala. Hain zuzen, Napoleoneko katastroa eraiki zenean Languedoc eskualdean, leku-izenen frantsesteko nahia agertu zen (Marichy, 1997). Marichyk dio okzitaniar toponimoak frantsestu direla dokumentu administratiboetan, jendeek erabiltzen zituzten formatatik urrunduz. Bestela erranez, arteka bat badateke idatzizko dokumentu frantsestuaren eta okzitaniar ahozko tradizioaren artean. Orogen buru, katastroak duen ereduak balorea dudazkoa liteke, eta, hori kontuan hartuz, interesgarri liteke lan sakonago bat plantan ezartzea, jakiteko nor ziren xuxen Ipar Euskal Herrian ibili ziren katastroako geometrialariak⁷ eta zoin ziren heien lan egiteko manierak bilketa denboran.

⁷ Napoleoneko katastroa miatuz, ohartu gara Pirinioetako departamenduan geometria nagusi bakar bat bazela (Jean-Félix Barrau) eta terrenoko geometrialariak, aldiz, kopuru handian zirela. Adibidez, 1835ean, Dulaurier jauna ibili zen Izturitzen eta Donamartirin, Larras anaiak Aiherran, Labarthe jauna Donoztirin. Horrek erran nahi du, herriaren arabera, ez direla ber jendeak ibiltzen terrenoan eta bilketak egiten. Arrazoi bat izan liteke homogeneitate eskasa esplikatzen toponimoen idaztean.

5.2. -tegi atzizkiaren aldaera fonetikoaz

Lan honen emaitza garrantzitsuena ezaugarri linguistiko berezi baten erakustea izan da, erran nahi baita, *-tegi* leku-atzizkia *-te* forma bilakatzea, *a* bokal irekiaren gibelean delarik, arteko formatik pasatuz (*-tei*). Diptongoen laburtzea, hizkuntzalaritzan fenomeno klasikoa dena, toponimia arloan gauzatzen da, eta, horretan, Martinetek jadanik (1986) edo berrikitan Salaberrik (2015) diotenarekin ados gara, leku-izenen azterketak hizkuntzari ekar liezazkion argitasunak azpimarratuz.

Nahiz Gavelek (1920: 85) jadanik altxatu zuen *ei* diptongoaren era laburtzea, adibide gisa hartuz *leizar* eta *lesar* hitzekin, gure corpusari konparatuz, diferentzia da aldaera hori ez dela ber ingurune morfofonologikoan gertatzen. Hala nola, gure datuek erakusten duten bezala, *ei* diptongoa *a* bokal irekiaren gibelean jarria delarik iragaten da eta ez igurzkari baten gibelean (*z*, *s*). Haatik, ikusi dugu *ei* diptongoa mantentzen zela sintagma ablatiboan (*eiitik*) edo mugagabea (*ei*). Interesgarri liteke jakitea *-tegitik -tera* aldaera zeri lotua den: arrazoi morfoloikiko bati (artikuluaren gehitzea) edo arrazoi fonologiko bati? (*-tegi* atzizkia *a* bokal irekiaren gibelean posizioan delako). Galdera horri erantzun bat emateko, lan ildo bat litzateke *-tegi*ekin formatuak diren toponimoen ahoskera aztertzea, bereziki leku-genitiboan (*-ko*), adlatiboan (*-ra*) eta inesiboan (*-n*) deklinatuak direlarik, ikusteko diptongoa atxikia den kasu horien aitzinean. Hipotesia pausatzen dugu inesiboan diren izenak murrizte fenomenoia jasan behar luketela artikuluaren presentziarengatik.

Bestalde, ikusi dugu fenomeno hori ageri zela eremu berezi batean, Nafarroa Behere eta Lapurdiko arteko gunean hain zuzen. Euskalki horretako hiztegi arruntari so egiten badiogu, ohartzen gara diptongoaren laburtzea ilustratzen dela zombait adibidetan. Hala nola, hitz-elkartuetako osagai daitekeen *-gai* atzizkia, *-a* determinatzailea duelarik ondotik, usu *-ge* bilakatzen da: *gizongaia* > *gizongea*, *apezgaia* > *apezgea* (Videgain, 1991: 85), segur aski *-geitik* pasatuz. Berdin, *anea* erabiltzen da *anaiaren* ordez⁸,

⁸ Azkueren zerranda berriz hartuz (*anae*, *anai*, *anaia*, *anaje*, *anase*), Gavelek (1920: 99) ani aldaera gehitzen du, ai diptongoaren *i-ra* laburtzea ilustratzen duelarik. Ohartzen gara *anea* forma ez dela zerrandan agertzen.

Donamartirin, Bidarrain (hemen *anai* formarekin aldizkatuz) eta Nafarroako Abaurregainan (EAEL, 1983: 46). *Euskararen Herri Hizkeren Atlas* (EHHA)ko datuen arabera (argitaratzekoa), *anea* harrapatzen da Bardozen, Beskoitzen, Hazparnen, Bastidan eta Izturitzen Ipar Euskal herriari dago-kionez, baita ere Abaurregainan Nafarroako partean. Ondorioz, delako aldaketa fonetikoa (*eia* > *ea*) ustez baino hedatuago da, ardurazko hiztegia hunkitzen baitu.

Gero, *ai* eta *ei* diptongoen arteko aldizkatzea gertatzen denean, ez da beti *e* bokal soilera laburtzen. Hala nola, *gain* postposizioa *gein* bilakatzen da Izturitze aldean, baina ez da **gena* edo **genian* formarik aurkitzen (menturaz *n* sudurkariaren gibelean delako?). Gorago erran dugu *ei* diptongoaren *e* bokalara pasatzen zela *a* bokalaren gibelean delarik⁹. Molde bereko fenomeno bat ikusten da *oi* diptongoarekin, *o* bokal bihurtzen baita Izturitzeko etxe-izen batean, *Amextoia* > *Amextoa*, edo lekuko hiztegi arruntean, *doia* > *doa* (Duguine, 2005). Diptongoaren bokal-aurreko posizioak hipotesi fonologikoaren alde jokatzeko du, lotura egiteko gorago aipatuko dugun galderarekin.

Gogoeta segituz eta *Makea* herri izenaren kasua hartuz, gogoraz dezagun Orpustanek (1997: 42) lotzen duela lehengo *mehaka-hegia* egitura batekin, menturaz *-aga* leku-atzizkiak luzaturik, eta *Makaia* edo **Makaia* bilakatu daitekeena. Ez du aipatzen euskarazko forma modernoa, *Makea*, laburtze fenomeno hori jasan lukeena: *Makaia* > *Makeia* > *Makea*. Pundu horrek erakusten du zonbat uste denaren kontrako den euskal izenen estandarizazioa. Hain zuzen, aldaera fonetikoa (*ai* > *ei* > *e*) bururaino iragatea onartzen da *Makea* herri izenarentzat, bestela erranez ahozko forma onartua da. Haatik, *-tegi* atzizkiarekin osatuak diren herri horretako etxe-izenentzat, lege fonetikoa (*ei* > *e*) ez da onesten, erran nahi baita forma osoa zaindu behar dela, *Hargindegia* eta ez erabileran den *Hargindea*. Artetik errateko,

⁹ Halere, ondoko adibideei so egiten badiegu, konturatzen gara diptongoaren laburtzea ez dela baitezpada a determinatzailearen aitzinean delako gertatzen. Ber fenomenoak aurki daiteke, ei diptongoa e bokalaren aitzinean (haiek > heiek > hek), edo k herskariaren aitzinean delarik (hamaika > hameka). Nahiz emaitza bera den (e bokal bihurtzea), ez dakigu prozesu bera obran den.

interesgarri da ohartzea frantses forma ofizialak atxikitzen duela bukaerako *ai* diptongoa: *Macaye* /makaj/.

Azken puntu gisa, azpimarra dezagun ezaugarri linguistiko berdintsuak Aezkoan aurki ditzakegula (Camino, 1997). Euskalki horrek dituen propietateetan, 1) *ai* eta *ei* diptongoen arteko aldizkatzea badugu: *Abaurregaina* > *Aburregeina* (Onomastika batzordea, 1997: 658), *gaixtoa* > *geixtua* (Moutard, 1975: 30), edo *Olatzegaña* > *Olatzegeina* (Salaberri, 1992: 626); 2) hitz bukaerako *ai* bilakatzen da *ea* deklinabide mugatuan, *ukarai* > *ukarea*, *arrai* > *arrea* (Moutard, 1975: 30); eta 3) *ei* diptongoaren *e* bokal soilera laburtzea, *anaia* > *anea* (EAEL, 1986: 46; EHHA, argitaratzekoa: ikus galdera 76010), *seian* > *sean*, *igiteya* > *iitea* (Camino, 1997: 225-226). Ohartzen gara *ei* diptongoaren laburtzea *e* bokalara, *a* bokala aitzinean delarik gertatzen dela, gure datuek erakusten duten bezala. Azkenean, bi gune linguistiko horiek (Arbe-roako harana eta Aezkoa), nahiz bata bestetik urrun diren, bederen hiru ezaugarri amankomun partekatzen dituzte, hemen tratatuko ez dugun despalatalizazio fenomeno ahantzi gabe. Egia da aezkera Nafarroa Behereko sortaldeko azpieuskalki gisa sailkatua dela (Lafon, 1955: 707-708) eta ondorioz, ez da harritzekoa antzekotasunak izatea bi eskualde horien artean.

5.3. Diptongoa laburtzeari doazkion hipotesi esplikatzaile zombait

Ondoko lerroetan saiatuko gara honenbeste arrazoi proposatzera *ei* diptongoaren *e* bokal iragatea justifikatzeko. Orpustani fidatuz (1992: 226), diptongo laburtzea ahoskeraren laxotasunarengatik esplika daiteke. Higadura fonetikoak sistematikoki bokalarteko kontsonante batzuk ezabatzen ditu, bokal segidak sortuz, eta azken hauek naturalki laburtzen dira. Oro har, artikulazio higadura hizkuntzen aldakuntzan ageri den joera bat da, garrantzi gutiko ezaugarri fonetiko edo aurkakotasun fonologikoak higatzen edo desegiten direnean. Soziolinguistikaren ikuspegitik, hitzaren laxotasunak konnotazio gutiesgarri bat dauka, estandar-azpiko hizkuntza bateko irudiarekin (Gadet, 2000). Bizkitartean, psikolinguistikaren ikuspegia kontuan hartuz, ahozko laxotasunak hizkuntzaren sinplifikazio prozesu natural bat segi lezake besterik gabe, kargu kognitibo inportante baten ttipitzeko,

ahoskeraren konplexutasunari lotua dena. Halere, ez da erraz ulertzeko zergatik aztertu dugun fenomeno hori ez den gehiago zabaldua, eremu mugatu bat –edo hiztun multzo bat– baizik ez baitu hunkitzen.

Orpustanek (1992) proposatzen duen bezala, *-tegi* > *-tei* aldatzea leku-atzizkiaren maiztasunarekin lot dezakegu. Haren ustez, higadura fonetikoak ohikoa da hitza edo silaba usu erabiltzen denean. Ondorioz, interesgarri liteke aztertzea *-tegi* atzizkiaren presentzia edo maiztasuna eremu horretan, jakinez beste lekuetako etxe-izenen egituretan gutiago erabilia dela, hala nola Lapurdin kasu genitiboa edo *baita* osagarria nagusiki baliatzen delarik.

Beste hipotesi bat liteke lotura egitea demografiarekin. Léonardek (2008) pentsatzen du korrelazio bat izan daitekeela pisu demografikoaren eta batasun soziolinguistikaren artean. Bestela erranez, gune baten emendatze demografikoak –hiri bilakatzearen ondorioz adibidez– ainitzasun dialektalaren ezabatzea eraman lezake, espazio horretan jendetza metatuz. Datu demografikoak aztertu behar litezke ikuspegi historiko batekin ikusteko biztanleen kopurua (eta beraz hiztunena) inportanteagoa den beste eremu euskaldun batzuekin konparatuz, gero eta jendetsuago den eremu batean, gero eta ezaugarri linguistiko amankomunagoak bil daitezkeen hipotesia egiaztatzen. Hizkuntza ohiturak errazten dituzten komunikabide ardatzak edo eremuen arteko mugimenduak kontuan hartzekoak dira ere. Gure mapako datuei berriz so egiten badiegu, *-tegi* atzizkiaren bi aldaeren (*-tei* eta *-te*) arteko ukipen eremu bat bazela ikusi dugu. Nola interpretatu behar ote dugu fenomeno hori? Gurutzatze ainitz izan baitira eskualde horretan? Ala bakar-tasun geolinguistiko bat bezala kontsideratu behar dugu? Mementoko ez dezakegu erantzunik eman.

Bestalde, Viaut eta Buroven (2008) ikuspegitik, eremu linguistiko batzuk autonomoak balira bezala ibiltzen dira. Adibidez, Médoc aldeko okzitaniaren ezaugarri fonetikoak aztertuz, autore horiek pentsatu dute toki bakartia izan zitekeela, zoinetan *-a* latinezko marka femeninoaren ahoskera konterbatzen baita. Badaiteke mikrogune hori konpresio mugimendu baten emaitza izatea, Médoc iparraldetik datorren sistema autonomoa, batetik, eta, bestetik, mendebaldeko gaskoia segituz (Viaut & Burov, 2008: 861). Gure lanarekin paraleloa egiten badugu, erran dezakegu *-tea* erabiltzen den

eremua mikrogune bat litzatekeela, ahoskeraren aldetik laxotasun prozesu natural bat jasan lukeena. Eta denbora berean, pentsa dezakegu gauza bera gertatu dela aezkeraren kasuan, bestela erranik, aldatze «naturala» iragan daitekeela lur eremu horietan, kanpotik inongo eraginik izan gabe.

6. Ondorioa

Artikulu honen helburua zen *-tegi* leku atzizkiaren tratamendu fonetikoaren aztertzea, Iparraldeko etxe-izen ainitzen morfologian sartzen dena. Idatzizko eta ahozko iturrietan oinarrituz, erakutsi dugu *ei* diptongoaren laburtzea, *g* herskari ezabatzearen ondorioz, *e* bokal soil bihurtzen dena, baldintzazko irizpidea delarik mugatua izan behar dela *-a* determinatzailearen bidez. Diptongoen laburtzea, euskaraz klasikoa dena beste hizkuntzetan bezala funtsean, ahoskeraren laxotasunarekin zer ikusirik baluke, diptongoaren eboluzio normalean sar daitekeena. Fenomeno horren esplikatzen nahiarekin, parametro batzuk proposatu ditugu, hala nola *-tegi* atzizkiaren maiztasuna eremu horretan, ainiztasun linguistikoa atxikitzen edo ezabatzen lukeen pisu demografikoa, edo euskalki guneen autonomia fenomeno linguistiko batzuk gertatzera edo naturalki gauzatzera haizutzen duena. Hala balitz, ikus dezakegu leku-izenen bateratzeak zer ondorio ekar lezakeen, erran nahi baita, euskara batua aplikatuz, ahozko ezaugarri arraro edo bakanen ezabatzeko arriskua har genezake, eta urrunago joanez, galtze bat liteke hizkuntza baten barne eboluzioaren neurtzeko. Baina problematika hau ez da bakarrik euskararena, baizik eta hizkuntza idatzi eta estandarizatu guziena, batuan idatziak ahozkotatasunaren aniztasuna ez dezakeela erakutsi ondorioztatzen dugularik.

7. Bibliografia

AZKUE, Resurrección Maria, 1969 [1923], *Morfología Vasca*, Bilbao, La Gran Enciclopedia Vasca.

CAMINO LERTXUNDI, Iñaki, 1997, *Aezkoako euskararen azterketa dialektologikoa*, Iruñea, Nafarroako gobernua.

Euskaltzaindiko Onomastika batzordea, 1997, «Nafarroako toponimia nagusiaren normalizaziorako irizpideak», *Euskera*, XLII(3), 653-666.

DELORME, Jérémie, 2009, *Éléments de toponymie générale du Grand-Bornand à Passamainty, terrain de longue durée et enquêtes contrastives en terrain varié dans les domaines roman, polynésien, basque et bantu*, Tesi-lana (zuz.: LE MARECHAL, A.), Paris, Université Paris IV.

DUGUINE, Isabelle, 2005, *Toponymie basque : étude de l'évolution des noms des anciennes maisons d'Isturits de 1830 à nos jours*, Maitrisa-lana, (Zuz.: VIDEGAIN, Charles), Baiona, Paue eta Aturriko Unibertsitatea.

DUVOISIN, Jean-Pierre, 1866, *Etude sur la déclinaison basque*, Paris, Maisonneuve.

ELISSALDE, Jean, 1936, *Atsotitz, Zuhur-hitz eta Erran zahar*, Baiona, La Presse.

EHHA: *Euskararen Herri Hizkeren Atlas*a, argitaratzekoa, Bilbo, Euskaltzaindia.

EDEL: *Euskalerriko Atlas Etnolinguistikoa*, 1983, Donostia, Aranzadi.

GADET, Françoise, 2000, «Le terme «relâchement» en sociolinguistique», *Linx*, 42. URL: <http://linx.revues.org>

GAVEL, Henri, 1920, *Éléments de phonétique basque*, Paris, Champion.

GOUVERT, Xavier, 2008, *Problèmes et méthodes en toponymie française : essais de linguistique historique sur les noms de lieux du Roannais*, Tesi-lana (Zuz.: CHAMBON, J-P.), Paris, Université Paris IV.

GOYHENECHÉ, Eugène, 2011 [1966], *Onomastique du Nord du Pays Basque (XI-XVe siècle)*, *Iker* 27, Bilbao, Euskaltzaindia.

IGLESIAS, Hector, 2000, *Onomastique du secteur littoral de Bayonne-Anglet-Biarritz au XVIIIe siècle*, Tesi-lana (Zuz.: ORPUSTAN, J-B.), Bordeaux, Université Bordeaux 3-Montaigne.

LAFON, René, 1955, «Sur la place de l'aezkoan, du salazarais et du roncalais dans la classification des dialectes basques», *Pirineos*, 35-38, 109-130.

LEJEUNE, Sylvie, 2008, «Les partenariats de l'Institut Géographique National (IGN) pour la toponymie», In: H. GUILLOREL, *Toponymie et politique. Les marqueurs linguistiques du territoire*, Bruxelles, Bruylant, 35-40.

LÉONARD, Jean-Léo, 2008, «Aréologie dialectale et modularité des réseaux dialectaux : étagement spatial et structural des processus (morpho-)phonologiques

dans le réseau dialectal basque», In: *Euskalgintza XXI. mendeari buruz. XV. Biltzarra, Iker 19*, Bilbo, Euskaltzaindia, 141-168.

LÖFSTRÖM, Jonas & SCHNABEL-LE CORRE, Betina, 2015, *Challenges in Synchronic Toponymy-Structure, Contexte and Use / Défis de la toponymie synchronique. Structures, contextes et usages*, Tübingen, Narr Francke Attempto.

MARICHY, Christine, 1997, *Réalité toponymique et représentation administrative : contribution méthodologique à une étude de microtoponymie portant sur dix-sept communes du département de l'Hérault (34)*, Tesi-lana (Zuz.: FABRE, P.), Montpellier, Université de Montpellier III.

MARTINET, Andre, 1988, «Les noms de lieu comme témoignage de changements phonétiques réguliers», *Actes du 13e colloque international de linguistique fonctionnelle (Corfou, 1986)*, Athènes, 65-66 eta 93-94.

MITXELENA, Luis, 1977 (1961), *Fonética Historica Vasca*, Seminario Julio de Urquijo, Donostia.

———, 1989 (1955), *Apellidos vascos*, Txertoa, Donostia.

MOUTARD, Nicole, 1975, «Etude phonologique sur les dialectes basques I», *Fontes Linguae Vasconum*, VII (19), 5-42.

OÑEDERRA, Miren Lourdes, 2004, *Fonetika fonologia hitzez hitz*, Vitoria-Gasteiz, Euskal Herriko Unibertsitatea.

OEH: *Orotariko Euskal Hiztegia*, 2004, Bilbo: Euskaltzaindia.

ORPUSTAN, Jean-Baptiste., 1983, *Nom et statut de la maison basque au Moyen-Âge. Etude sur la toponymie d'habitat et l'histoire médiévale en Basse-Navarre, Labourd et Soule*, Tesi-lana (Zuz.: HARITSCHELHAR, Jean), Bordeaux, Université Michel de Montaigne-Bordeaux 3.

———, 1992, «Conserver, restituer, inventer les noms de lieux en Pays Basque : réflexions et propositions», In *La politique du patrimoine en Pays Basque. Etat des lieux et perspectives*, Baigorri, Izpegi, 219-234.

———, 1997, *Toponymie Basque : noms des pays, communes, hameaux et quartiers historiques de Labourd, Basse-Navarre et Soule*, Bordeaux, Presses Universitaires de Bordeaux.

———, 1999, *La langue basque au Moyen-Âge*, Baigorri, Izpegi.

OYHARÇABAL, Beñat, 1993, «Les premières analyses des particularités morphosyntaxiques du basque au XVIIe siècle», *Histoire Epistémologie Langage*, 15 (2), 97-124.

RAVIER, Xavier, 1991, «Okzitanisch: Areallinguistik [Oktzitaniera: eremu linguistikoak]», In Günter Holtus, Michael Metzelin & Christian Schmitt (eds.), *Lexikon der Romanistischen Linguistik, Volume V,2, Okzitanisch, Katalanisch [Oktzitaniera, Katalana]*, Tübingen, Max Niemeyer, 80-105.

SALABERRI ZARATIEGI, Patxi, 1992, «Toponimia, dialektologiaren ikerbide», *Nazioarteko dialektologia biltzarra – Iker 7*, Bilbo, Euskaltzaindia, 619-645.

———, 2015, «Nola erabili onomastikaren ekarpenak dialektologia ikerketan», *Lapurdum*, 3, 237-271. URL: <http://lapurdum.revues.org/2675>

SAUVÉ, Léopold-François, 1876, «Proverbes et dictons de la Basse-Bretagne», *Revue celtique*, 728 (3), 60-192.

SOULÉ, Bernardette, 2003, *Iparraldeko Euskal Herriko toponimoen grafiaren egokitzeko entsegu bat*, Maitrise-lana (Zuz.: VIDEGAIN, Charles), Baiona, Paueko eta Aturriko unibertsitatea.

VAXELAIRE, Jean-Louis, 2009, «Lexicologie du nom propre et onomastique», *Nouvelle Revue d'Onomastique*, 51, 301-315.

VIAUT, Alain & BUROV Ivaylo, 2010, «Les produits de la finale –A posttonique en Médoc : du particulier au général», In: Angelica Rieger & Domergue Sumien, *L'Occitanie invitée de l'Euroregio. Liège 1981 – Aix-la-Chapelle 2008 : bilan et perspectives* (Actes du IXe Congrès international de l'Association internationale d'études occitanes, Aix-la-Chapelle, 24-31/08/2008), Aachen, Shaker, 851-865.

VIDEGAIN, Charles, 1991, «Lexikoaren inguruan Euskal-Herriko atlas linguistikoaren inkestagintzan», *Anuario del Seminario Urquijo de Filología Vasca*, XIV. gehigarria, Memoriae L. Mitxelena magistri sacrum, 1060-1092.

ZAVALA, Antonio, 1985, *Esaera zaarren bilduma berria (I)*, Tolosa, Auspoa.

ZUAZO, Koldo, 2008, *Euskalkiak: euskararen dialektok*, Donostia, Elkar.

Herriak	-tegiakilako etxe-izenen corpusa			
	Napoleoneko katastroa	Katastroa berria	IGN datu-basea	Ahozko forma
Izturitze	Arlandeguy	-	Arlandéya	Arlandea
	Bichiatéguy	-	-	Bitxiatea
	Carabindeguy	Carabindéguy	Carabindégua	Karabindea
	Castoundeya	Gastoundeya	-	Kastundea
	Caulitéguy	Caubitéa	Caulitea	Kaulitea
	Chouriateguy	-	-	Xuriatea
	Guellaîtéguy	Guellaîtéguy	Guelaîtégua	Gelaitea
	Guichounatéguy	-	-	Gixonatea
	Harguindeguy	-	-	Hargindea
	Istenbédeguy	-	Ichtebendea	Ixteendea
	Joanatéguy	-	-	Joanatea
	Oyhartéguy	Oyhartéguy	-	Oihartea
	Serorateguy	-	-	Seroratea
Yemetéguy	Yémétéguy	-	Ddemetea	
Aiherra	Angourouteguy	Aïnguerutea	Ainguérouteguia	Aingurutea
	Angereteguy	-	Anderetea	Anddeetea
	Apheteguy	-	Apeztea	Apeztea
	Auchoua	Auchoua	Auxotea	Auxotea
	Betirissansenia	Pétrissans	Betirisastea	Betisastea
	Regneteguy	Regneteguy	Erregnete	Erreñetea
	-	Espertatea	Espertatea	Espertatea
	Istacateguy	Estekatea	Estekatea	Extekatea
	Espil	Espildea	Ezpildéa	Expildea
	Ilharendeguy	Ilharindeguy	Ilharindegia	Ilhaindea
	Quintandeguy	-	Kitendéa	Kitendea
	Letouatéguy	-	Letuategia	Letuatea
	-	-	Lohixundea	Lohixundea
	Mayarteguya	-	Mayartegia	Maiartea
	Mínoteguya	-	Mignotegia	Mínotea
	Negouteguy	-	Negutea	Negutea
	Patindeya	-	Patindéya	Patindea
	-	Petchitea	Petchitea	Petxitea
	-	Pepitea	Pipitea	Pipitea
	Tuturruteguy	Tuturruteguy	Tuturrutéguia	Tuturrutea
Saliotéguy	Saliotegua	Zalioitéguia	Xalioatea	

Herriak	-tegiakilako etxe-izenen corpusa			
	Napoleoneko katastroa	Katastroa berria	IGN datu-basea	Ahozko forma
Lekuine	Cauterteguy	Cautertea	-	Kautertea
	Chastreteguy	Chastretéguy	Chastrétégua	Xestretea
	Compayteguy	Compaitea	-	Konpaitea
	Migueldeguy	Migueldea	-	Migeldea
	Gelaiteguy	Gelaitea	-	Gelaitea
	Capitendeguy	Kapitaindea	-	Kapitaindea
	Bolerotegua	Bolotea	-	Bolotea
Erramundeguy	Erramundea	-	Erramundea	
Hazparne	Arbaldéguy	Arbaldegua	Arbaldegia	Arbaldea
	Arostégua	Aroztea	Aroztéa	Aoztea
	Arrocatégua	Arrokatea	Arrokatégia	Arrokatea
	Artchandéa	Archandéa	Artchandéa	Artxandea
	Achiteya	Achitea	Axitegia	Axitea
	Balingotéya	Malingotea	Balingotéa	Malingotea
	Barrondéguy	Barrandegua	Barrandégua	Barrandea
	Barsalondegnia ¹⁰	Bartzalundégua	Bartzalundegia	Barzalundea
	Besa	Bésatéa	Bésatéa	Besatea
	Betteriteya	-	Beteritegia	Betitea
	Enautétéguy	Eñautéa	Enautetea	Enautetea
	Espagnoldéguy	Espagnoldea	Espagnoldegia	Españoldea
	Estitéguy	Estitea	Eztitegia	Eztitea
	Hachetéguy	Hachetea	Haxategia	Haxatea
	Indianatéguy	Indianotegua	Indianotéa	Endianotea
	Maxicotéguy	Maxicotea	Matxikotegia	Matzikotea
	Ocquindéguy	-	Okindégua	Okindea
	Pourroudegia	Purrundegua	Porrundegia	Porrondea
	Tiritoutéa	Tiritutéa	Tiututéa	Tiutatea
	Chandelatéa	Chandelatea	Xandelatea	Xandelatea
Makea	Harguindéguy	Harguindéa	Harguindéya	Hargindea
	Ilhagindéguy	Ilaindea	Ilhaindéa	Ilhaindea

¹⁰ Hemen, huts bat bada *u* hizkia nahasten baita *n* letrarekin; ondorioz, *Barsalondegnia* ulertu behar da.

Herriak	-tegiakilako etxe-izenen corpusa			
	Napoleoneko katastroa	Katastroa berria	IGN datu-basea	Ahozko forma
Lekorne	Bosquichodeya	Bosquichodeya	Boskichondéa	Ozkixondeia
	Camardeguy	Camardegua	Camardégua	Kamardeia
	Chalatea	-	-	Xalateia
	Coscotéguy	-	-	Koxkoteia
	Chouhoutea	Chouhourtea	Chuhurtéya	Xuhurteia
	Guerechiteguy	Guerechitéguya	Guéréchitégua	Geexiteia
	Harguindeguya	-	-	Hargindeia
	Micotéguy	Micotégua	Micotégua	Mikoteia
	-	Sambrioutégua	Sambriutégua	Zanbriutea
Ognateguy	-	-	Oñateia	
Heleta	Acabo	Acaotea	Akabotea	Akaotea
	Aphesteguy	Apestea	Apeztégua	Apheztea
	Chouhiteguy	Chuhitegua	Churitégua	Xuhitea
	-	Etostea	Ethostégua	Ethoztea
	Harguindeguy	Hargindeia	Harguindegua	Hargindeia
	-	Lacotegua	Lacotégua	Lakoteia
	Larteguy	Lartegua	Lartégua	Lartea
	Mortaldeguy	Mortaldegua	Mortaldégua	Mortaldea
Doneztebe	Arcil	Arcilea	Arzildea	Artzildea
	-	Capitaineia	Capitainéya	Kapittindea
	Parachou	Parachoutéa	Parachoutéa	Paraxotea
	Pascotéguy	Pascotéguya	Pascotégua	Paxkotea
	Seroura	Seroratea	Seroratea	Seroratea
Donamartiri	Arostéguy	Arosteguya	Arroztegua	Aoztea
	Chalout	Chaloutea	Chalutea	Xalutea
	-	Costeletea	Costeletea	Kosteletea
	Moussoutéguy	Moussouteguya	Moussoutégua	Muzutea
Mehaine	Aingurruty	Angurutégua	Angurutégua	Angeluteia
	Arrostéguy	Arrostégua	Arroztégua	Arozteia
	-	Erramundégua	Erramundégua	Erramundeia
	Quilica	Kilicateya	Kilikatéya	Kilikateia
	Mendasaindeguy	Manexundeia	Manechundeya	Manexundeia
	-	Miruteia	Mirutegua	Miruteia

Herriak	-tegiakilako etxe-izenen corpusa			
	Napoleoneko katastroa	Katastroa berria	IGN datu-basea	Ahozko forma
Armendaritze	Bourdinateguy	Bourdinateguia	Bourdinatégua	Burdinateia
	Donastey	Donastey	Donastéya	Donozteia
	Fermindegua	Firmindegui	Firmindegui	Fermindeia
	Marihanditégua	Marihanditegua	Marihanditégua	Mañanteia
Iholdi	Apheteguy	Apheteguya	Apeztégua	Aphezteia
	Harguindeguy	Harguindeguya	Harguindégua	Argindeia
	Mahaldeguy	Mahaldeguya	Mahaldégua	Mahaldeia
Irisarri	Barbetegua	Barbeteya	Barbetégua	Barbeteia
	Bechindegua	Bechindeya	Bechindégua	Bixindeia
	-	Bikaritégua	Bikaritégua	Bikariteia
	Chastretegua	-	Sastrétégua	Sastreteia
	Ehuldegua	Ehuldeya	Ehuldégua	Ehuldeia
	Illaguindégua	-	Ilhaindégua	Ilhaindeia
	Harguindégua	Harguindegia	Harguindégua	Hargindeia
	Lucaindegua	Lucaindegua	Lucaindégua	Lukaindeia
	-	Motchoteya	Motchotéya	Motxoteia
	Pierrestegua	Piaresteya	Piarrestégua	Piarresteia
Ortzaize	Barrandegui	Barrandégua	Barrabdégua ²	Barrandeia
	Irriztegua	Urriztegua	Irriztégua	Urrizteia
	Otxotegua	Otxotégia	Otsotégua	Otsoteia
Bidarrai	Erramondeguy	Erramondéguya	Erramondégua	Erramundeia
Luhuso	Apheteguy	Aphesteya	Apeztegia	Aphezteia
	Archandey	Archandeya	Archandeya	Artxandea
	Bildosteguy	Bildostéguy	Bildostégua	Bildoxteia
	Petrimon	Pétricondeya	Pétrikundeya	Petrikundeia
Kanbo	Barçalandegua	Barçalondeya	Barzalondégua	Barzalondeia
	Pinaquiteguy	Pinaquitegua	Pinaquitégua	Pinakiteia
	-	-	Tiolotéya	Ttoloteia
Haltsu	-	-	-	
Jatsu	-	Kuluhotegia	Kuluhortegua	Kulurtegia

¹¹ IGN toponimoak ortografia huts bat dauka: *b* hizkia agertzen da *n* letraren ordez.

Herriak	-tegiakilako etxe-izenen corpusa			
	Napoleoneko katastroa	Katastroa berria	IGN datu-basea	Ahozko forma
Mugerre	-	Barrandeguy	Barrandeguy	Barrandegi
	Harguindeguy	Harguindeguy	Harguindeguy	Hargindeia
	Joandoteguy	Joandoteguy	Joanteguy	Joantotegi
	Quicoteguy	Kikoteguy	Kikoteguy	Kikotegi
	-	Puttildeya	Puttildeya	Puttildeia
Beskoitze	Arbaldeguia	Arbaldegia	Arbaldegia	Arbaldeia
	Arostegua	-	Aroztegia	Arozteia
	Barrandégua	Barandegia	Barandegia	Barrandeia
	Béhotéguya	Behotegia	Behotegia	Behoteia
	Coumaiteguy	Kumetegia	Kumetegia	Kumaitea
	Loriotégua	Loriestegia	Loriestegia	Loriesteia
	Mayestégua	Maiestegia	Maiestegia	Maixteia
	Martindeguia	Martindegia	Martindegia	Martindeia
	Menautegia	Menautegia	Menautegia	Menauteia
	Ossobatégua	Osabategia	Osabategia	Osabateia
	Capatendéguy	Zapetendegia	Zapatendegia	Zapentendeia
	-	Zokotegia	Zokotegia	Zokoteia
Bastida	Barrandéguy	Barrandéguy	Barrandéguy	Barrandei
Oragarre	Bourrondéguy	-	Burundegia	Burrundeia
	-	Poupou	Poupouteya	Puputeia